

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

เพื่อตอบสนองต่อวัตถุประสงค์และแนวความคิดที่ใช้ในการศึกษา ขอบเขตของการศึกษานี้จึงได้แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้คือ 1) ศึกษาศักยภาพในการพัฒนาของ อบต.ในภาคนครหลวง 2) ศึกษาการกระจายตัวของ อบต. ตามศักยภาพในการพัฒนา 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพในการพัฒนาของ อบต. ในภาคนครหลวง ซึ่งภายใต้ขอบเขตการศึกษานี้จำเป็นต้องกำหนดพื้นที่และประชากรในการศึกษา นิยามแนวความคิดในเชิงปฏิบัติ กำหนดตัวแปร การวัดค่าตัวแปร วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ตลอดจนเทคนิคที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังจะกล่าวถึงต่อไปตามลำดับ

3.1 การกำหนดพื้นที่และประชากรในการศึกษา

ในด้านภูมิศาสตร์และการพัฒนาประเทศที่ผ่านมาได้มีการกำหนดพื้นที่ของประเทศออกเป็นภาคต่างๆ เพื่อประโยชน์ในการกำหนดพื้นที่และจุดมุ่งหมายในการพัฒนา โดยในการศึกษานี้กำหนดพื้นที่ในการศึกษา คือ ภาคนครหลวง ซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งของภาคกลาง ประกอบด้วยพื้นที่จังหวัดนครปฐม นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรปราการ สมุทรสาคร และกรุงเทพมหานคร แต่เนื่องจากหัวข้อในการศึกษา คือ พื้นที่ อบต. ในขณะที่กรุงเทพมหานครเป็นการปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษที่มีใช้ อบต.อย่างเต็มพื้นที่ ดังนั้นพื้นที่ศึกษาที่แท้จริงจึงประกอบด้วยพื้นที่ที่มีการปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปอบต. ในเขตจังหวัดนครปฐม นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรปราการ และสมุทรสาคร รวม 28 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ 254 อบต.

ตารางที่ 3.1 แสดงจำนวนประชากรในการศึกษา

จังหวัด	จำนวนอำเภอ/กิ่งอำเภอ	จำนวนอบต.
1. นครปฐม	7	102
2. นนทบุรี	6	37
3. ปทุมธานี	7	52
4. สมุทรปราการ	5/1	32
5. สมุทรสาคร	3	31
รวม	28/1	254

ที่มา : กองราชการส่วนตำบล กรมการปกครอง.

3.2 ลักษณะทั่วไปของพื้นที่ภาคนครหลวง

ชุมชนระดับ อบต. ในภาคนครหลวงมีจำนวน 254 อบต. ตั้งอยู่ในพื้นที่ 5 จังหวัด คือ นครปฐม นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรปราการ และสมุทรสาคร ใน 28 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ รวมหมู่บ้าน ทั้งหมด 2,173 หมู่บ้าน ดังตารางที่ 1 และ 2 ในภาคผนวก ชุมชนเหล่านี้ตั้งอยู่ในพื้นที่ภาคกลางของประเทศ มีพื้นที่รวม 5,067.74 ตารางกิโลเมตร มีประชากรรวม 1,942,414 คน เป็นชุมชนที่อยู่ในจังหวัดที่รายล้อมรอบกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นเมืองหลวงของประเทศทั้งทางด้านทิศเหนือ ทิศตะวันตก และทิศใต้ จึงเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญ เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากการพัฒนาด้านต่างๆ ที่แผ่ขยายออกมาจากกรุงเทพมหานคร ดังนั้นชุมชนเหล่านี้ในช่วงที่กำลังเปลี่ยนผ่านจากชนบทไปสู่ความเป็นเมืองในระดับที่แตกต่างกันไป

ก. ลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การเพาะปลูก แม่น้ำเจ้าพระยาซึ่งเป็นแม่น้ำที่สำคัญของประเทศ ไหลผ่านจังหวัดปทุมธานี นนทบุรี และจังหวัดสมุทรปราการลงสู่อ่าวไทย ด้านตะวันตกของมีแม่น้ำท่าจีนไหลผ่านจังหวัดนครปฐม แล้วไหลลงสู่อ่าวไทยที่จังหวัดสมุทรสาคร นอกจากนี้ยังมีลำคลองหลายสายที่แยกออกจากแม่น้ำและแยกเป็นคลองซอยไหลผ่านพื้นที่โดยทั่วไป รวมทั้งแหล่งน้ำชลประทานที่มีอยู่ภายในจังหวัดทุกจังหวัด ทำให้พื้นที่ส่วนใหญ่ใช้ทำการเกษตรได้

ลักษณะทั่วไปของภูมิอากาศ ปกติฤดูร้อนเริ่มประมาณกลางเดือนกุมภาพันธ์และสิ้นสุดประมาณกลางเดือนพฤษภาคม อากาศจะร้อนอบอ้าวและร้อนมากในเดือนมีนาคมและเมษายน ทุกปีจะมีบริเวณความกดอากาศสูงจากประเทศจีนแผ่ลงมาปกคลุมหลายระลอก ทำให้มีพายุฝนฟ้าคะนองหลายระยะ จากข้อมูล พ.ศ. 2539 ปริมาณฝนวัดได้ 1,753.2 มิลลิเมตร เป็นวันที่มีฝนตก 150 วัน ฤดูหนาวอยู่ระหว่างกลางเดือนตุลาคม ถึงกลางเดือนกุมภาพันธ์ เมื่อช่วงดังกล่าวผ่านไปอุณหภูมิจะเริ่มสูงขึ้น อุณหภูมิโดยเฉลี่ย 28.6 องศาเซลเซียส¹

¹ สมุดสถิติกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พ.ศ.2537. (กรุงเทพฯ : สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2537)

ข. ทรัพยากรธรรมชาติ

เนื่องจากพื้นที่ภาคตั้งอยู่ในบริเวณที่ราบลุ่มริมแม่น้ำเจ้าพระยา จึงทำให้สภาพพื้นที่ของภาคเหมาะแก่การเกษตรกรรม แต่อย่างไรก็ตามความเจริญก้าวหน้าทางธุรกิจอุตสาหกรรม และการขยายตัวของเมืองทำให้บริเวณพื้นที่ที่ใช้เพื่อการเกษตรลดลง การใช้ประโยชน์จากที่ดินสำหรับเกษตรกรรมมีทั้งสิ้น 20,022,347 ไร่ การเปลี่ยนแปลงพื้นที่เกษตรกรรมของจังหวัดในภาคนครหลวง 5 จังหวัดนอกเขตกรุงเทพมหานครนั้น ถ้าเปรียบเทียบข้อมูลระหว่าง พ.ศ. 2536 และ พ.ศ. 2535 พบว่าเนื้อที่ถือครองทำการเกษตรลดลง 153,161 ไร่หรือประมาณร้อยละ 7.0 การปลูกข้าวนาปี และการปลูกข้าวนาปรังมีปริมาณการผลิตลดลง เป็นผลมาจากสภาพอากาศในช่วงต้นฤดูแล้ง ประกอบกับราคาพืชผลตกต่ำ ทำให้เกษตรกรขาดแรงจูงใจในการหาแนวทางเพิ่มผลผลิต

ค. การคมนาคมและขนส่ง

เนื่องจากภาคนครหลวงมีกรุงเทพมหานครเป็นศูนย์กลางโครงข่ายคมนาคมที่สำคัญของประเทศ โดยเส้นทางคมนาคมสายหลักจะแยกกระจายเป็นรัศมีออกจากกรุงเทพมหานคร ผ่านจังหวัดในภาคนครหลวงไปเชื่อมต่อกับจังหวัดในภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศ ระบบคมนาคมที่สำคัญมีดังนี้

1) การคมนาคมทางบก

ทางรถยนต์ เป็นรูปแบบการคมนาคมขนส่งที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในปัจจุบัน การคมนาคมทางรถยนต์ระหว่างกรุงเทพมหานครกับพื้นที่ภาคนครหลวง และภูมิภาคต่างๆ มี 3 ทิศทางที่สำคัญ ดังนี้

- กรุงเทพมหานครกับภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีถนนพหลโยธิน (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1) เป็นถนนสายหลัก ผ่านจังหวัดในภาคนครหลวง คือ จังหวัดปทุมธานี
- กรุงเทพมหานครกับภาคตะวันออก ติดต่อกันโดยถนนสุขุมวิท (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3) และถนนบางนา-ตราด (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 34) ผ่านจังหวัดสมุทรปราการ
- กรุงเทพมหานครกับภาคใต้และภาคตะวันตก มีถนนเพชรเกษม (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4) และถนนธนบุรี-ปากท่อ (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 35) ผ่านจังหวัดสมุทรสาครและนครปฐม

นอกจากนี้ยังมีถนนสายรองที่มีความสำคัญ ซึ่งเชื่อมระหว่าง กรุงเทพมหานครกับจังหวัดในภาคนครหลวง คือ

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 302, 306 และ 307 เชื่อม กรุงเทพมหานครกับจังหวัดนนทบุรีและปทุมธานี
- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 304 เริ่มต้นที่อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ผ่านกรุงเทพมหานครไปติดต่อกับจังหวัด ฉะเชิงเทรา
- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 305 จากเทศบาลตำบลประชาธิปไตย จังหวัดปทุมธานี เลียบคลองรังสิตไปติดต่อกับจังหวัดนครนายก
- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 321 แยกจากถนนเพชรเกษมที่ จังหวัดนครปฐม ผ่านอำเภอเมือง อำเภอกำแพงแสน จังหวัด นครปฐม ไปติดต่อกับจังหวัดสุพรรณบุรี
- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 338 เริ่มต้นจากกรุงเทพมหานครไป เชื่อมต่อกับอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม
- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 340 เริ่มต้นจากอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ไปติดต่อกับจังหวัดสุพรรณบุรี

ระบบทางด่วน เป็นรูปแบบการคมนาคมที่เสริมระบบการคมนาคมที่มีอยู่ เพื่อรองรับความต้องการของประชากรในเขตกรุงเทพและภาคนครหลวงในปัจจุบันและอนาคต โดยมีทางด่วนพอสังเขป ดังนี้

- ทางด่วนสายบางปะอิน – ปากเกร็ด
- ทางด่วนสายรามอินทรา – วงแหวนรอบนอก
- ทางด่วนสายศรีนครินทร์ – บางนา – สมุทรปราการ
- ทางด่วนสายสมุทรปราการ – สุขสวัสดิ์ – พระราม 3
- ทางด่วนสายพระราม 2 – เพชรเกษม – นนทบุรี
- ทางด่วนสายดาวคะนอง – บางขุนเทียน – สมุทรสาคร

การคมนาคมทางรถไฟในภาคนครหลวง มีความสำคัญน้อยเนื่องจาก ระยะทางติดต่อระหว่างชุมชนไม่ห่างไกลกันมากนัก ประกอบกับการคมนาคมทางรถยนต์สะดวกและรวดเร็วกว่า โดยมีเส้นทางรถไฟติดต่อกับภาคนครหลวง ดังนี้

- สายเหนือ จากกรุงเทพถึงเชียงใหม่ ผ่านจังหวัดปทุมธานี มีสถานีรถไฟที่สำคัญ คือ สถานีดอนเมือง

แผนที่ 3.2 แสดงเขตการปกครองและเส้นทางคมนาคมของชุมชนระดับ อบต. ในภาคนครหลวง

- สายใต้ จากกรุงเทพมหานครถึงสุโขทัย จังหวัดนราธิวาส ผ่านจังหวัดนครปฐม มีสถานีสำคัญ คือ สถานีตลิ่งชัน สถานีจรัญ ราช สถานีนครปฐม
- สายตะวันออก จากกรุงเทพมหานครถึงอรัญประเทศ จังหวัดปราจีนบุรี สถานีที่สำคัญ คือ สถานีหัวหมาก สถานีลาดกระบัง
- สายแม่กลอง จากกรุงเทพมหานครที่สถานีวงเวียนใหญ่ ผ่านจังหวัดสมุทรสาคร ไปสิ้นสุดที่จังหวัดสมุทรสงคราม สถานีสำคัญ คือ สถานีตลาดพลู สถานีวัดสิงห์ สถานีบางน้ำจืด

2) การคมนาคมทางน้ำ

ปัจจุบันการคมนาคมขนส่งทางน้ำในภาคนครหลวงและปริมณฑลมีความสำคัญน้อย แต่เส้นทางที่ยังคงใช้ประโยชน์ในการขนส่งผลผลิตทางการเกษตรและวัสดุก่อสร้างจากพื้นที่รอบนอกมายังกรุงเทพมหานคร ได้แก่ เส้นทางแม่น้ำเจ้าพระยาตั้งแต่จังหวัดปทุมธานีผ่านกรุงเทพมหานครและจังหวัดสมุทรปราการ และเส้นทางแม่น้ำท่าจีน ตั้งแต่จังหวัดนครปฐมถึงจังหวัดสมุทรสาคร นอกจากนี้ยังมีคลองเชื่อมต่าง ๆ อีก ได้แก่ คลองภาษีเจริญ คลองรังสิต เป็นต้น

ง. ลักษณะทางเศรษฐกิจ

ภาพรวมโครงสร้างทางเศรษฐกิจ พิจารณาได้จากมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม โดยใน พ.ศ. 2537 ภาคนครหลวงมีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมประมาณ 1,398,628 ล้านบาท หรือร้อยละ 52.06 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ทั้งประเทศ โดยมีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจประมาณร้อยละ 7.72 ต่อปี หากพิจารณาเฉพาะภาคนครหลวงแล้วจะเห็นได้ว่าความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 73.58 มาจากกรุงเทพมหานคร ที่เหลือร้อยละ 26.42 มาจากจังหวัดอื่นๆ ในภาคนครหลวง ทั้งนี้สาขาเศรษฐกิจมีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อพื้นที่มากที่สุด คือ สาขาการค้าและบริการ มีมูลค่าผลิตภัณฑ์สูงถึงร้อยละ 50 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม รองลงมา คือ อุตสาหกรรม ส่วนสาขาเกษตรกรรมมีความสำคัญน้อย (รายละเอียดในตารางที่ 3.2)

ตารางที่ 3.2 แสดงผลิตภัณฑ์จังหวัด GPP และเปอร์เซ็นต์การเปลี่ยนแปลงจำแนกรายจังหวัดในภาคนครหลวง พ.ศ. 2533 และ 2537

(ล้านบาท)

สาขาการผลิต	GPP กรุงเทพมหานคร			GPP สมุทรปราการ			GPP ปทุมธานี			GPP สมุทรสาคร			GPP นครปฐม			GPP นนทบุรี		
	2533	2537	งบบุคคล % เปลี่ยนแปลง	2533	2537	งบบุคคล % เปลี่ยนแปลง	2533	2537	งบบุคคล % เปลี่ยนแปลง	2533	2537	งบบุคคล % เปลี่ยนแปลง	2533	2537	งบบุคคล % เปลี่ยนแปลง	2533	2537	งบบุคคล % เปลี่ยนแปลง
เกษตรกรรม	4,499	6,117	35.96	5,019	8,063	60.65	2,060	2,248	9.13	5,265	8,427	60.07	3,906	4,371	11.89	972	1,343	38.23
กลีกรวม	630	887	40.79	324	294	-9.26	1,267	1,580	24.70	398	803	101.76	1,566	2,106	34.48	676	929	37.43
ปศุสัตว์	122	352	188.52	96	68	-29.17	484	367	-24.17	77	32	-58.44	1,823	1,601	-12.18	54	62	14.81
ประมง	241	208	-13.69	2,150	3,222	49.86	90	91	1.11	1,677	2,026	20.81	138	200	44.93	42	132	214.29
ป่าไม้	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
บริการทางการเกษตร	24	20	-17.33	15	10	-32.51	69	51	-25.85	9	6	-37.87	86	74	-13.41	29	27	-5.20
แปรรูปสินค้าเกษตรอย่างง่าย	3,482	4,650	33.54	2,434	4,469	83.60	150	158	5.96	3,104	5,560	79.16	293	389	32.70	171	193	12.87
เหมืองแร่และย่อยหิน	--	--	--	--	--	--	76	70	-7.89	184	388	110.87	76	74	-2.63	--	--	--
อุตสาหกรรม	251,153	331,289	31.91	82,577	74,030	-10.35	28,367	50,590	78.34	14,911	37,483	151.38	5,856	18,333	213.08	17,456	14,803	-15.20
การก่อสร้าง	43,771	65,758	50.23	2,807	4,608	64.16	2,514	6,817	171.11	397	1,108	178.97	530	1,787	237.24	6,192	4,950	-20.06
การไฟฟ้าและการประปา	14,893	18,101	21.54	4,954	6,187	24.88	2,462	3,792	54.02	1,708	3,037	77.83	871	1,609	84.71	1,176	1,397	18.83
การคมนาคมและการขนส่ง	93,696	132,149	41.04	2,799	4,094	46.27	461	1,538	233.53	682	1,440	111.20	1,476	1,827	23.78	1,057	2,867	171.23
การค้าส่งและการค้าปลีก	163,730	216,713	32.36	6,112	7,821	27.96	2,809	3,949	40.58	2,040	2,630	28.92	3,253	4,119	26.63	3,618	5,334	47.42
การธนาคาร ประกันภัย และ ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์	69,432	140,593	102.49	2,549	4,373	71.56	1,229	2,154	75.27	752	1,360	80.80	1,105	2,117	91.59	1,592	2,703	69.82
ที่อยู่อาศัย	14,545	18,766	29.02	1,206	1,677	39.05	607	1,054	73.64	491,491	694	41.34	777	1,011	30.12	889	1,462	64.45
การบริหารและป้องกันประเทศ	15,650	17,795	13.71	458	499	8.95	405	493	21.73	227	256	12.78	690	814	17.97	488	549	12.50
การบริหาร	107,286	133,654	24.58	3,325	5,666	70.41	1,882	2,891	53.61	881	1,481	68.10	1,850	3,035	64.05	2,383	4,596	92.87
รวม	783,155	1,080,937	39.02	116,825	117,018	0.17	44,931	75,595	68.25	32,802	58,304	77.74	24,296	39,097	60.92	36,795	40,005	8.72

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ

รายได้เฉลี่ยต่อบุคคลซึ่งเป็นดัชนีทางเศรษฐกิจที่ใช้จัดลำดับความเจริญหรือการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจของแต่ละชุมชน ปรากฏว่า ในพ.ศ.2537 จังหวัดสมุทรสาคร มีรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลสูงสุดในพื้นที่ศึกษา คือประมาณ 248,216 บาท ต่อปี รองลงมาคือ ปทุมธานี สมุทรปราการ โดยมีประชากรในจังหวัดนครปฐม และนนทบุรี มีรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลต่ำกว่ารายได้เฉลี่ยต่อบุคคลในภาคนครหลวง แต่เมื่อพิจารณาในภาพรวมแล้ว ทุกจังหวัดในภาคนครหลวงมีรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลสูงกว่ารายได้เฉลี่ยต่อบุคคลของประเทศ

ตารางที่ 3.3 แสดงรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลของประเทศและภาคนครหลวงระหว่าง พ.ศ. 2533 – 2537

จังหวัด	2533	2534	2535	2536	2537
ภาคนครหลวง	100,085	116,439	135,964	152,437	170,150
กรุงเทพมหานคร	139,978	152,194	167,549	187,312	203,650
นนทบุรี	61,810	64,366	63,908	66,532	66,958
สมุทรปราการ	162,275	162,510	161,815	169,426	173,006
นครปฐม	34,648	44,248	56,741	65,045	80,978
ปทุมธานี	118,389	153,584	191,196	211,824	245,555
สมุทรสาคร	80,878	119,196	172,037	211,947	248,216
เฉลี่ยทั้งประเทศ	39,149	44,313	49,345	54,544	61,335

ที่มา : กองคลังข้อมูลและสนเทศสถิติ สำนักงานสถิติแห่งชาติ

จ. ลักษณะทางประชากร

ในปี พ.ศ.2541 ภาคนครหลวงมีประชากรรวม 9,242,038 คน ความหนาแน่นเฉลี่ย 1,191 คน:ตร.กม. โดยกรุงเทพมหานครมีประชากรร้อยละ 61 ส่วนพื้นที่จังหวัดนครปฐม นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรปราการ และสมุทรสาคร มีประชากรรวมกันคิดเป็นร้อยละ 39 ของภาคนครหลวง ต่อมาในปี พ.ศ.2544 ปรากฏว่า ภาคนครหลวงมีประชากรรวม 9,456,891 คน เพิ่มขึ้นร้อยละ 2 ความหนาแน่นเฉลี่ย 1,218 คน:ตร.กม. โดยเกือบทุกพื้นที่มีประชากรเพิ่มขึ้น พื้นที่ที่มีประชากรเพิ่มขึ้นมากที่สุดคือจังหวัดปทุมธานี เพิ่มขึ้นร้อยละ 10 รองลงมา ได้แก่ จังหวัดนนทบุรี สมุทรสาคร และสมุทรปราการ มีประชากรเพิ่มขึ้นร้อยละ 7, 5, 4

ตามลำดับ มีเพียงพื้นที่จังหวัดนครปฐมเท่านั้นที่มีประชากรลดลงร้อยละ 6 โดยในด้านความหนาแน่นก็เป็นไปในทำนองเดียวกัน ซึ่งจากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของพื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงประชากรอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากภาคมหานครเป็นศูนย์กลางความเจริญของประเทศ ทั้งในด้านการบริหารราชการ การค้า การธนาคาร และเป็นแหล่งที่ตั้งอุตสาหกรรมขนาดใหญ่มีพลังดึงดูดทางเศรษฐกิจสูงสุด ซึ่งจะส่งผลถึงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมของพื้นที่อีกด้วย

เมื่อพิจารณาความหนาแน่นของประชากรในภาคนครหลวงโดยไม่รวมกรุงเทพมหานครแล้ว พบว่าจังหวัดนนทบุรีมีความหนาแน่นประชากรสูงกว่าพื้นที่อื่นอย่างชัดเจน รองลงมาคือจังหวัดสมุทรปราการ เนื่องจากเป็นพื้นที่แหล่งงานและย่านพักอาศัยเป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่พื้นที่อื่นที่เหลือมีประชากรหนาแน่นน้อยกว่า 2 - 3 เท่าตัว ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญและลักษณะของพื้นที่แต่ละจังหวัดอย่างชัดเจน

ตารางที่ 3.4 เปรียบเทียบจำนวนและความหนาแน่นของประชากร ในภาคนครหลวง พ.ศ. 2541 และ พ.ศ.2544

พื้นที่	จำนวนประชากร (คน)		พื้นที่ (ตร.กม.)	ความหนาแน่น (คน/ตร.กม.)	
	2541	2544		2541	2544
ภาคนครหลวง	9,242,038	9,456,891	7,761.74	1,191	1,218
กรุงเทพมหานคร	5,647,799	5,726,203	1,568.74	3,600	3,650
นครปฐม	765,425	719,914	2,168.30	353	332
นนทบุรี	826,464	884,077	622.3	1,328	1,421
ปทุมธานี	616,636	679,417	1,525.90	404	445
สมุทรปราการ	969,321	1,011,692	1,004.10	965	1,008
สมุทรสาคร	416,393	435,588	872.4	477	499

ที่มา : ศูนย์ประมวลผลการทะเบียน สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง

จ. การสาธารณสุขปกศ

ในป้บประมาณ 2539 ภาคนครหลวง มีโรงไฟฟ้า 42 แห่ง มีการใช้ไฟฟ้าทั้งสิ้น 40,117,219 พันกิโลวัตต์/ชั่วโมง แบ่งเป็นการใช้ประเภทธุรกิจและอุตสาหกรรมร้อยละ 79 ที่อยู่อาศัย ร้อยละ 16.7 และอื่น ๆ ร้อยละ 4.2 จำนวนผู้ใช้ไฟฟ้ารวม 2,316,987 ราย เพิ่มขึ้นจากป้บประมาณ 2538 จำนวน 118,252 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 5.4 กรุงเทพมหานครมีการใช้ไฟฟ้ามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 53.6 ของการใช้ไฟฟ้าในภาค รองลงมาได้แก่จังหวัดสมุทรปราการ ปทุมธานี สมุทรสาคร นครปฐม และนนทบุรี ตามลำดับ ในป้บประมาณเดียวกัน ภาคนครหลวงสามารถผลิตน้ำได้รวม 1,585.3 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี ด้านโทรศัพท์ ในป้บประมาณ 2539 ภาคนครหลวงมีชุมสายโทรศัพท์ทั้งสิ้น 267 ชุมสาย จำนวน 1,640,049 เลขหมาย คิดเป็นร้อยละ 65.9 ของจำนวนหมายเลขทั่วประเทศ กรุงเทพมหานครมีหมายเลขมากที่สุดเท่ากับ 1,330,014 เลขหมาย รองลงมาได้แก่ จังหวัดสมุทรปราการ นนทบุรี ปทุมธานี นครปฐม และสมุทรสาคร จำนวน 116,552 104,243 47,496 26,336 และ 15,408 เลขหมายตามลำดับ และในป้บประมาณ 2539 ภาคนครหลวง มีที่ทำการไปรษณีย์รวมทั้งสิ้น 171 แห่ง²

ข. การศึกษา

กรุงเทพมหานครเป็นศูนย์รวมทางการศึกษาของประเทศ โดยเฉพาะการศึกษาระดับสูงกระจุกตัวในเขตกรุงเทพมหานคร แต่ในปัจจุบันการศึกษาเริ่มกระจายตัวไปสู่เขตปริมณฑลรอบกรุงเทพมหานครตามนโยบายทางการศึกษาที่ต้องการขยายการศึกษาไปสู่ปริมณฑล จากสถิติการศึกษา ปี 2536 พบว่าการศึกษาทั้งประเทศมีจำนวนสถานศึกษาประมาณ 37,511 แห่ง (รวมวิทยาเขตด้วย) มีจำนวนนักเรียนในภาคนครหลวงจำนวน 2,569,627 คน หรือร้อยละ 20.87 ของนักเรียนทั้งประเทศ

เมื่อพิจารณาพื้นที่ภาคนครหลวงที่อยู่นอกกรุงเทพมหานครในปี 2536 มีจำนวนนักเรียน ประมาณ 827,624 คน คิดเป็นร้อยละ 32.20 ของภาคนครหลวง แบ่งเป็นนักเรียนระดับก่อนประถมศึกษา ร้อยละ 10.78 ระดับประถมศึกษา

² สมุดสถิติกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พ.ศ.2537. (กรุงเทพฯ : สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2540)

ร้อยละ 40.15 ระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 22.44 และระดับอุดมศึกษาร้อยละ 26.64 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการศึกษาในพื้นที่ดังกล่าวเน้นการศึกษาภาคบังคับ

ตารางที่ 3.5 แสดงจำนวนนักเรียนของสถานศึกษาในภาคนครหลวง
จำแนกตามระดับการศึกษา ปีการศึกษา 2536

ระดับการศึกษา	กรุงเทพมหานคร		ปริมณฑล		ภาคนครหลวง	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ก่อนประถมศึกษา	144,057	8.27	89,179	10.78	233,236	9.08
ประถมศึกษา	519,735	29.84	332,277	40.15	852,012	33.16
มัธยมศึกษาตอนต้น	254,934	14.63	128,927	15.58	383,861	14.94
มัธยมศึกษาตอนปลาย	230,852	13.25	56,778	6.86	287,630	11.19
-ประเภทสามัญศึกษา	95,925	5.51	31,511	3.81	127,436	4.96
-อาชีวศึกษา	132,949	7.63	25,267	3.05	158,216	6.16
-วิชาอื่น	1,978	0.11	--	--	1,978	0.08
อุดมศึกษา	592,425	34.01	220,463	26.64	812,888	31.63
-อนุปริญญา	65,846	3.78	11,305	1.37	77,151	3.00
ประเภทอาชีวศึกษา	63,047	3.62	9,938	1.2	72,985	2.84
ฝึกหัดครู	246	0.01	154	0.02	400	0.02
วิชาอื่น *	2,553	0.15	31,213	3.77	33,766	1.31
-ปริญญาตรี	494,686	28.4	208,298	25.17	702,984	27.36
-สูงกว่าปริญญาตรี	31,893	1.83	860	0.01	32,753	1.27
รวม	1,742,003	100.00	827,624	100.00	2,569,627	100.00

ที่มา : ฝ่ายวิเคราะห์และรายงาน กองแผนงาน สำนักปลัดกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการ

หมายเหตุ : สาขาวิชาอื่นๆ หมายถึง จำนวนนักเรียน นักศึกษาในสถานศึกษาสังกัดกรมการฝึกหัดครู กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงคมนาคม เป็นต้น

ข. การสาธารณสุข

กรุงเทพมหานครเป็นศูนย์กลางรวมทางการศึกษาของประเทศ โดยเฉพาะการบริการสาธารณสุขในกรุงเทพมหานครเมื่อเทียบกับพื้นที่อื่นในภาคนครหลวง พบว่ากรุงเทพมหานครยังคงมีสถานบริการสาธารณสุข จำนวนแพทย์ จำนวนเตียง ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน (เฉพาะเตียงผู้ป่วยค้างคืนและไม่รวมโพลีคลินิค) มากกว่าพื้นที่อื่นในทุกปีที่ผ่านมา โดยในปี 2533 พื้นที่ภาคนครหลวงนอกกรุงเทพมหานคร มีจำนวนสถานพยาบาลสาธารณสุขรวม 51 แห่ง มีจำนวนเตียง 8,410 เตียง

จำนวนแพทย์ 525 คน ทันตแพทย์ 113 คน เภสัชกร 110 คน พยาบาลวิชาชีพ 1,748 คน³ เมื่อเทียบเป็นอัตราส่วนมีดังนี้

แพทย์	1 คนต่อประชากรเป็น	1 : 5,698
ทันตแพทย์	1 คนต่อประชากรเป็น	1 : 26,175
เภสัชกร	1 คนต่อประชากรเป็น	1 : 2,7197
พยาบาลวิชาชีพ	1 คนต่อประชากรเป็น	1 : 1,711

3.3 ลักษณะทั่วไปของชุมชนระดับ อบต. ในภาคนครหลวง

ชุมชนระดับ อบต. ในภาคนครหลวงมีพื้นที่รวม 5,067.74 ตร.กม. ส่วนใหญ่มีพื้นที่ไม่เกิน 20 ตร.กม. โดย อบต. ปลายบาง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี มีพื้นที่น้อยที่สุด 1.50 ตร.กม. และอบต. ชัยมงคล อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร มีพื้นที่มากที่สุด 71.85 ตร.กม. ในพื้นที่ของ อบต. จะแบ่งออกเป็นหน่วยย่อยคือหมู่บ้าน ซึ่งจะใช้เป็นตัวกำหนดจำนวนสมาชิกสภา อบต. ในฐานองค์ประกอบของส่วนท้องถิ่น กล่าวคือ สภา อบต. จะประกอบด้วยสมาชิกสภา อบต. หมู่บ้านละสองคน ถ้า อบต. ใดมีหนึ่งหมู่บ้านให้มีสมาชิกสภา อบต. จำนวนหกคนและในกรณีที่ อบต. มีเพียงสองหมู่บ้านให้มีสมาชิกสภา อบต. จำนวนหมู่บ้านละสามคน อบต. ในภาคนครหลวงมีหมู่บ้านตั้งแต่ 1 หมู่บ้าน (อบต. ปลายบาง) จนถึง 24 หมู่บ้าน (อบต. สระสีมูม อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม) แต่ส่วนใหญ่มี 5 ถึง 10 หมู่บ้าน

ประชาชนที่อาศัยอยู่ใน อบต. ในภาคนครหลวง ส่วนใหญ่เป็นเชื้อสายไทยแท้และนับถือศาสนาพุทธมาแต่ดั้งเดิม มีเชื้อสายอื่นปนอยู่บ้างเป็นจำนวนเล็กน้อย เช่น พวกรามัญหรือมอญ ใน อบต. ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี อำเภอพระประแดง และอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ จำนวนประชากรที่อาศัยอยู่ใน อบต. ในภาคนครหลวงโดยรวม 1,942,414 คน โดยมีประชากรต่ำสุดจำนวน 612 คน ที่ อบต. ปลายบาง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี สูงสุดจำนวน 39,410 คน ที่ อบต. บางรักพัฒนา อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ส่วนใหญ่จะมีประชากรอยู่ระหว่าง 5,000 ถึง 10,000 คน

³ สำนักนโยบายและแผนสาธารณสุข, รายงานทรัพยากรสาธารณสุข ประจำปี 2533.

(กรุงเทพฯ : สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข, 2534)

ประเพณีระดับ อบต. ในภาคนครหลวงส่วนใหญ่จะเป็นงานปิดทอง-ไหว้พระ ประจำปี หรือรดน้ำ-ดำหัวผู้สูงอายุเนื่องในประเพณีสงกรานต์ หากเป็นประเพณีที่สำคัญแล้วจะเป็นการจัดงานที่ร่วมกันดำเนินการมากกว่าหนึ่ง อบต. เช่น ประเพณีแห่พระ-โยนบัว ในพื้นที่อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ประเพณีสงกรานต์ประประแดง ในพื้นที่อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ เป็นต้น

พื้นที่ อบต. ในภาคนครหลวงเป็นพื้นที่ราบลุ่ม มีน้ำและดินอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูกและทำการเกษตร ประชากรใน อบต. ที่อยู่รอบนอกส่วนใหญ่จึงประกอบอาชีพเกษตรกร พืชที่สำคัญที่เพาะปลูก ได้แก่ ไม้ดอก ไม้ประดับ ผัก ผลไม้ต่างๆ เช่น ส้ม ส้มโอ มะพร้าว มะม่วง กะท้อน ชมพู ฝรั่ง เป็นต้น นอกจากนี้ยังเลี้ยงสัตว์ที่ให้ผลิตผลเนื้อ นม ไข่ เช่น ทำฟาร์มหมู ปลา ไก่ เป็นต้น ส่วน อบต. ที่อยู่ในพื้นที่ชายฝั่งทะเลในจังหวัดสมุทรปราการและสมุทรสาคร จะมีประชาชนที่ประกอบอาชีพทำนาเกลือและประมงชายฝั่ง เช่น เลี้ยงหอยแมลงภู่ เก็บหอยหลอด เป็นต้น ส่วน อบต. ในพื้นที่ชั้นในของภาคนครหลวงที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียงกรุงเทพมหานครจะมีการใช้พื้นที่ไปในด้านพาณิชยกรรม อุตสาหกรรม และที่อยู่อาศัยเป็นส่วนใหญ่

3.4 การวัดตัวแปร (Operationalization of Concepts)

เนื่องจากได้นำแนวความคิดเกี่ยวกับการแยกย่อย (Differentiation) และการผสมผสาน (Integration) ซึ่งได้กล่าวถึงความหมายในเชิงทฤษฎีมาแล้วในบทก่อนมาศึกษาในชุมชนระดับ อบต. เป็นครั้งแรกในประเทศไทย จากโครงสร้างการศึกษาจะต้องทำการวัด 3 ด้าน คือ การแยกย่อยทางเศรษฐกิจ การแยกย่อยทางสังคม และการผสมผสานทางสังคม เพื่อที่จะสามารถใช้วัดศักยภาพในการพัฒนาของอบต. ได้ ประกอบกับพื้นที่ศึกษามีลักษณะเป็นพื้นที่ทั้งเมืองและชนบท ดังนั้นการวัดตัวแปรจึงต้องอาศัยงานวิจัยที่ผ่านมาที่กล่าวถึงแล้วในบทที่ 2 มาเป็นแนวทางในการศึกษา ซึ่งการศึกษาศักยภาพในการพัฒนาของ อบต. ในภาคนครหลวงครั้งนี้ได้ยึดคำจำกัดความเหมือนใน Thavinpipatkul (1983) แต่ได้ปรับปรุงแก้ไขตัวแปรให้ครอบคลุมสิ่งที่แสดงนัยถึงการแยกย่อยและการผสมผสานของ อบต. ในภาคนครหลวง ดังนี้

3.4.1 การแยกย่อยของโครงสร้างและหน้าที่ทางเศรษฐกิจ

การแยกย่อยของโครงสร้างและหน้าที่ทางเศรษฐกิจ หมายถึง “หน้าที่และความชำนาญพิเศษในระบบเศรษฐกิจของชุมชนที่กระจายออกไปอันเกี่ยวข้องกับการผลิต การกระจายผลผลิต และการบริโภคสินค้าและบริการ” ตัวแปรต่าง ๆ ที่แสดงให้เห็นถึงการแยกย่อยของโครงสร้างและหน้าที่ทางเศรษฐกิจของ อบต.จะเป็นสิ่งของ เหตุการณ์ กิจกรรม หรือสถาบัน อันเกี่ยวข้องกับการผลิต การกระจายผลผลิต และการบริโภค ในสาขาการผลิตทั้ง 3 สาขา คือ การเกษตร อุตสาหกรรม และการบริการ โดยตัวแปรเหล่านี้จะปรากฏแตกต่างกันไปตามลักษณะของชุมชนหรือสังคมว่าเป็นสังคมแบบง่าย ๆ หรือสังคมที่ทันสมัยซึ่งมีความซับซ้อนในเรื่องของการแยกย่อยของโครงสร้างและหน้าที่มากขึ้น โดยตัวแปรที่ได้ปรับปรุงหรือกำหนดเพิ่มขึ้นจากงานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

ก. การแยกย่อยทางด้านการผลิต

-ครุเรือประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม

ข. การแยกย่อยทางด้านการกระจายผลผลิต

-บริการรถประจำทางในเขต อบต.

ค. การแยกย่อยทางด้านการบริโภค

- มินิมาร์ทหรือร้านขายของชำขนาดใหญ่ (มีสินค้ามากชนิดและลงทุนสูง)
- ร้านขายทองรูปพรรณ
- ร้านขายดอกไม้หรือพวงหรีด
- ร้านขายหีบศพ
- หอพักหรือบ้านเช่า
- ร้านเช่า VDO / VCD / DVD
- ร้าน Game / Internet Café

ดังนั้นตัวแปรที่จะใช้ในการศึกษา ซึ่งเกี่ยวข้องกับการแยกย่อยของโครงสร้างและหน้าที่ของ อบต.ในภาคนครหลวง จะมีดังนี้

ก. การแยกย่อยทางด้านการผลิต

- ครุเรือประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม
- โรงสีขนาดเล็ก (สีข้าวได้ต่ำกว่า 4 เกวียนต่อวัน)

- โรงสีขนาดกลาง (สีข้าวได้วันละ 4 – 6 เกวียนต่อวัน)
- โรงสีขนาดใหญ่ (สีข้าวได้มากกว่า 6 เกวียนต่อวัน)
- อุตสาหกรรมพื้นบ้าน (อุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานในครอบครัว)
- อุตสาหกรรมขนาดเล็ก (จ้างคนงานน้อยกว่า 10 คน)
- อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ (จ้างคนงานมากกว่า 10 คน)

ข. การแยกย่อยด้านการกระจายผลผลิต

- สถานที่ขายปลีกน้ำมัน (ถังลอย) หรือแบบมือหมุน (ปั๊มหลอด)
- ปั๊มน้ำมัน
- ปั๊มแก๊ส
- ร้านซ่อมจักรยาน
- ร้านซ่อมรถจักรยานยนต์
- อุ้ซ่อมรถยนต์
- ร้านซ่อมไดนาโม มอเตอร์
- ตัวแทนจำหน่ายรถจักรยานยนต์
- ตัวแทนจำหน่ายรถยนต์
- บริการรถประจำทางในเขต อบต.
- บริษัทขนส่ง
- สถานีรถไฟ

ค. การแยกย่อยทางด้านการบริโภค

- ร้านขายอาหาร กาแฟ สุรา ขนาดเล็ก (เป็นร้านไม้หรือเพิง ลงทุนไม่มาก)
- ร้านขายอาหาร กาแฟ สุรา ขนาดใหญ่ (เป็นตึกแถวมีลูกจ้างในร้าน)
- ภัตตาคาร สวนอาหาร ไนต์คลับ
- ร้านขายของชำขนาดเล็ก (มีสินค้าจำนวนไม่มาก)
- มินิมาร์ทหรือร้านขายของชำขนาดใหญ่ (มีสินค้ามากชนิดและลงทุนสูง)
- ห้างสรรพสินค้า
- ร้านตัดผมชาย

- ร้านเสริมสวยสตรี
- ร้านตัดเสื้อกางเกงชาย
- ร้านตัดเสื้อผ้าสตรี
- ร้านขายทองรูปพรรณ
- ร้านขายยา
- ร้านขายดอกไม้หรือพวงหรีด
- ร้านขายหีบศพ
- ร้านขายเฟอร์นิเจอร์
- ร้านขายวัสดุก่อสร้าง
- ร้านเช่า VDO / VCD / DVD
- ร้าน Game / Internet Café
- บริษัทประกันชีวิต/ประกันภัย
- ธนาคาร
- โรงแรม
- หอพักหรือบ้านเช่า
- สำนักงานบัญชีหรือทนายความ
- ประปาหมู่บ้าน
- ตลาดชั่วคราว / ตลาดนัด
- ตลาดถาวร / ตลาดสด
- โรงฆ่าสัตว์
- หมู่บ้านจัดสรร
- คลินิกแพทย์
- คลินิกทันตแพทย์

3.3.2 การแยกย่อยของโครงสร้างและหน้าที่ทางสังคม

การแยกย่อยของโครงสร้างและหน้าที่ทางสังคม หมายถึง "หน้าที่และความชำนาญพิเศษทางด้านสังคมของ ออบต.อันเกี่ยวข้องกับความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งเกี่ยวข้องกับการบำรุงรักษาความสัมพันธ์หรือแรงยึดเหนี่ยวระหว่างกันแบบแผนค่านิยม ความผาสุกหรือการอยู่ดีกินดี และเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ทางสังคมที่ดีของสมาชิกในชุมชน" ตัวแปรต่างๆ ที่จะแสดงให้เห็นถึงการแยกย่อยของโครงสร้างและหน้าที่ทางสังคมของ ออบต. จะเป็นสิ่งของ เหตุการณ์ กิจกรรม หรือ

สถาบัน อันเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ ระเบียบสังคม การควบคุมทางสังคม การมีส่วนร่วมในสังคม และการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในระหว่างสมาชิกของ อบต. การแยกย่อยนี้จะแตกต่างกันไปตามลักษณะของ อบต. ตลอดจนความสนใจและกิจกรรมต่างๆ ของสมาชิกใน อบต. ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการรวมกันเพื่อให้ความช่วยเหลือสมาชิกทางด้านเทคนิควิชาการต่างๆ การให้กู้ยืม หรืออื่นๆ ส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับการอยู่ดีกินดีของสมาชิกในชุมชน อาทิเช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มอาชีพต่างๆ ในแต่ละ อบต. จะมีจำนวนกลุ่มไม่เท่ากัน ตัวแปรที่แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของการแยกย่อยของโครงสร้างและหน้าที่ทางสังคมของ อบต. ในภาคนครหลวง มีดังนี้

- ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
- โรงเรียนประถมศึกษาของรัฐและเอกชน
- โรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐและเอกชน
- วิทยาลัย/เทคนิค/พาณิชยการของรัฐและเอกชน
- บ่อน้ำสาธารณะ
- สถานีอนามัยประจำตำบล
- โรงพยาบาลของรัฐและเอกชน
- สนามกีฬา
- สวนสาธารณะ
- สวนสัตว์
- ชมรม / องค์กร / สมาคม ที่เกิดจากการรวมตัวของกลุ่มคนในเขต อบต.(โดยไม่มีการจดทะเบียนจัดตั้งตามกฎหมายหรือมีการดำเนินการอย่างไม่เป็นทางการ)

3.3.3 การผสมผสานทางสังคม

การผสมผสานทางสังคม หมายถึง “แรงที่ประสานส่วนต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสมาชิกหรือองค์กรใน อบต. เข้าด้วยกัน แรงนี้อาจสังเกตได้จากการมีอยู่ของสิ่งของ เหตุการณ์ ประชามติ กิจกรรม และสถาบันที่เป็นกลไกที่ทำให้เกิดแรงประสานนี้ใน อบต.” และจากทฤษฎีทางสังคมโดยทั่วไปแล้ว รูปแบบการผสมผสานทางสังคมจะเปลี่ยนแปลงจากการผสมผสานแบบไม่เป็นทางการไปสู่แบบที่เป็นทางการ ดังนั้นการผสมผสานทางสังคมอย่างไม่เป็นทางการ (Informal Social Integration) ในอบต. หมายถึง “สิ่งของ เหตุการณ์ กิจกรรม หรือสถาบันที่แสดงถึงความเป็นอันหนึ่ง

อันเดียวกันของสมาชิกใน อบต. ซึ่งลักษณะของการผสมผสานจะเป็นไปแบบง่าย ๆ ไม่เป็นทางการ การติดต่อระหว่างกันจะไม่มีรูปแบบ สมาชิกจะผูกพันกันทางด้านจิตใจ เช่น ความเชื่อที่เหมือนกัน ช่วยเหลือพึ่งพากัน มีพฤติกรรมที่เป็นไปตามบรรทัดฐานของสังคม มีการแลกเปลี่ยน การสื่อความหมายและการติดต่อที่เหมือนหรือคล้ายคลึงกันระหว่างสมาชิกในชุมชน” ส่วนการผสมผสานทางสังคมอย่างเป็นทางการ (Formal Social Integration) หมายถึง “กลไกต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นใหม่เพื่อเชื่อมโยงส่วนต่าง ๆ ของ อบต. หรือสังคมที่สลับซับซ้อนเข้าด้วยกัน” ทั้งนี้เพราะเมื่อสังคมหรือ อบต. พัฒนาขึ้นก็就会有การแยกย่อยของโครงสร้างและหน้าที่ทางเศรษฐกิจและสังคมมากขึ้น ดังนั้น รูปแบบของการผสมผสานจึงต้องเปลี่ยนแปลงไปด้วยเป็นการผสมผสานกันทางหน้าที่ ซึ่งจะมีรูปแบบและเป็นทางการมากขึ้น สมาชิกจะผูกพันกันเพราะหน้าที่ ลักษณะแบบนี้มักจะเกิดขึ้นในชุมชนเมืองหรือชุมชนสมัยใหม่ที่สมาชิกในชุมชนมีความหลากหลายทางด้านอาชีพมากขึ้น โดยตัวแปรที่แสดงถึงการผสมผสานทางสังคมได้ปรับปรุงหรือกำหนดเพิ่มขึ้นจากงานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

ก. การผสมผสานทางสังคมอย่างไม่เป็นทางการ

- สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นที่เคารพบูชาของคนทั้ง อบต.
- บุคคลที่เป็นที่เกรงใจ / เคารพนับถือโดยทั่วไปของคนทั้ง อบต.

ข. การผสมผสานทางสังคมอย่างเป็นทางการ

- การร่วมกันใช้แรงงานพัฒนา อบต. โดยเฉลี่ยแต่ละปี
- การเรียกรายเงินเพื่อพัฒนา อบต. โดยเฉลี่ยแต่ละปี
- คณะกรรมการพัฒนาในพื้นที่ อบต.
- กลุ่มรักษาความปลอดภัย
- สมาคม / องค์กร / กลุ่มอาสาสมัคร(โดยมีการจดทะเบียนจัดตั้งตามกฎหมายหรือมีการดำเนินการอย่างเป็นทางการ อาทิเช่น กลุ่มแจ้งข่าวอาชญากรรม กลุ่มอปพร.) มูลนิธิ

ดังนั้นตัวแปรที่ใช้วัดการผสมผสานทางสังคมของ อบต. ในภาคนครหลวง มีดังนี้

ก. การผสมผสานทางสังคมอย่างไม่เป็นทางการ

- สถานที่พบปะและทำกิจกรรมร่วมกันของชาวบ้าน (เช่น ลานวัด เป็นต้น)

- เทศกาล / งานรื่นเริงประจำปี / งานประเพณีท้องถิ่นที่สำคัญ (เช่น งานวัด)
- สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นที่เคารพบูชาของคนทั้ง อบต.
- บุคคลที่เป็นที่เกรงใจ / เคารพนับถือโดยทั่วไปของคนทั้ง อบต.
- วัด / โบสถ์ / มัสยิด

ข. การผสมผสานทางสังคมอย่างเป็นทางการ

- การร่วมกันใช้แรงงานพัฒนา อบต. โดยเฉลี่ยแต่ละปี
- การเรียกรายเงินเพื่อพัฒนา อบต. โดยเฉลี่ยแต่ละปี
- คณะกรรมการพัฒนาในพื้นที่ อบต.
- คณะกรรมการโรงเรียนในพื้นที่ อบต.
- คณะกรรมการวัดในพื้นที่ อบต.
- กลุ่มรักษาความปลอดภัยของชุมชน
- กลุ่มลูกเสือชาวบ้าน
- สหกรณ์
- สมาคม / องค์การ / กลุ่มอาสาสมัคร(โดยมีการจดทะเบียนจัดตั้งตามกฎหมายหรือมีการดำเนินการอย่างเป็นทางการ อาทิเช่น กลุ่มแจ้งข่าว อาชญากรรม กลุ่มอปพร.)
- มูลนิธิ
- ศูนย์เยาวชน
- ศูนย์เผยแพร่จริยธรรม / ส่งเสริมวัฒนธรรม

ตารางที่ 3.6 แสดงตัวแปรที่แสดงถึงการแยกย่อยด้านเศรษฐกิจ สังคม และการผสมผสานทางสังคม

ตัวแปรด้านการแยกย่อยทางเศรษฐกิจ	ตัวแปรด้านการแยกย่อยทางสังคม	ตัวแปรด้านการผสมผสานทางสังคม
<p>ก. การแยกย่อยทางด้านการผลิต</p> <ul style="list-style-type: none"> - คริวเรือนประกอบอาชีพเกษตรกรรม - โรงเรียนขนาดเล็ก - โรงเรียนขนาดกลาง - โรงเรียนขนาดใหญ่ - อุตสาหกรรมพื้นบ้าน - อุตสาหกรรมขนาดเล็ก - อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ <p>ข. การแยกย่อยด้านการกระจายผลผลิต</p> <ul style="list-style-type: none"> - บั้มหลอดหรือแบบมือหมุน - บั้มน้ำมัน - บั้มแก๊ส - ร้านซ่อมจักรยาน - ร้านซ่อมรถจักรยานยนต์ - อู่ซ่อมรถยนต์ - ร้านซ่อมไดนาโม มอเตอร์ - ตัวแทนจำหน่ายรถยนต์ - ตัวแทนจำหน่ายรถจักรยานยนต์ - บริการรถประจำทางในเขต อบต. - บริษัทขนส่ง - สถานีรถไฟ <p>ค. การแยกย่อยทางการบริการ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ร้านขายอาหาร กาแฟ สุรา ขนาดเล็ก - ร้านขายอาหาร กาแฟ สุรา ขนาดใหญ่ - ภัตตาคาร สวนอาหาร ไนต์คลับ - ร้านขายของชำขนาดเล็ก - มินิมาร์ทหรือร้านของชำขนาดใหญ่ - ห้างสรรพสินค้า - ร้านตัดผมชาย - ร้านเสริมสวยสตรี - ร้านตัดเสื้อกางเกงชาย 	<ul style="list-style-type: none"> - ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก - โรงเรียนประถมศึกษา - โรงเรียนมัธยมศึกษา - วิทยาลัย/เทคนิค/พาณิชย์การ - บ่อน้ำสาธารณะ - สถานีอนามัยประจำตำบล - โรงพยาบาล - สนามกีฬา - สวนสาธารณะ - สวนสัตว์ - ชมรม / องค์กร / สมาคม ที่เกิดจากการรวมตัวของกลุ่มคนในเขต อบต. (ไม่มีการจดทะเบียนหรือดำเนินการอย่างไม่เป็นทางการ) 	<p>ก. อย่างไม่เป็นทางการ</p> <ul style="list-style-type: none"> - สถานที่พบปะและทำกิจกรรมร่วมกันของชาวบ้าน - เทศกาล / งานรื่นเริงประจำปี / งานประเพณีท้องถิ่นที่สำคัญ - สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นที่เคารพบูชาของคนทั้ง อบต. - บุคคลที่เป็นที่เกรงใจ / เคารพนับถือโดยทั่วไปของคนทั้ง อบต. - วัด / โบสถ์ / มัสยิด <p>ข. อย่างเป็นทางการ</p> <ul style="list-style-type: none"> - การร่วมกันใช้แรงงานพัฒนา อบต. โดยเฉลี่ยแต่ละปี - การเรียกรายเงินเพื่อพัฒนา อบต. โดยเฉลี่ยแต่ละปี - คณะกรรมการพัฒนาในพื้นที่ อบต. - คณะกรรมการโรงเรียนใน อบต. - คณะกรรมการวัดในพื้นที่ อบต. - กลุ่มรักษาความปลอดภัยชุมชน - กลุ่มลูกเสือชาวบ้าน - สหกรณ์ - สมาคม/ องค์กร / กลุ่มอาสาสมัคร (จดทะเบียนหรือดำเนินการอย่างเป็นทางการ) - มูลนิธิ - ศูนย์เยาวชน - ศูนย์เผยแพร่จริยธรรม / ส่งเสริมวัฒนธรรม

ตารางที่ 3.6 แสดงตัวแปรที่แสดงถึงการแยกย่อยด้านเศรษฐกิจ สังคม และการผสมผสานทางสังคม (ต่อ)

ตัวแปรด้านการแยกย่อยทางเศรษฐกิจ	ตัวแปรด้านการแยกย่อยทางสังคม	ตัวแปรด้านการผสมผสานทางสังคม
<ul style="list-style-type: none"> - ร้านตัดเสื้อผ้าสตรี - ร้านขายยา - ร้านขายทองรูปพรรณ - ร้านขายดอกไม้หรือพวงหรีด - ร้านขายโรงศพ - ร้านขายเฟอร์นิเจอร์ - ร้านขายวัสดุก่อสร้าง - ร้านเช่า VDO / VCD / DVD - ร้าน Game / Internet Café - บริษัทประกันชีวิต/ประกันภัย - บริษัทท่องเที่ยวเที่ยว - ธนาคาร - บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ - โรงแรม - หอพักหรือบ้านเช่า - สำนักงานบัญชีหรือทนายความ - ประปาหมู่บ้าน - ตลาดชั่วคราว (รวมถึงตลาดนัด) - ตลาดถาวร - โรงฆ่าสัตว์ - หมู่บ้านจัดสรร - คลินิกแพทย์ - คลินิกทันตแพทย์ 		

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในงานวิจัยที่ได้นำเสนอมาในบทที่ 2 ข้างต้น ข้อมูลซึ่งแสดงถึงรูปแบบทางสถาบันที่สะท้อนให้เห็นถึงการแยกย่อยและผสมผสานใน อบต. รวบรวมจากการสำรวจภาคสนามโดยใช้แบบสอบถาม เนื่องจากเกือบทั้งหมดเป็นข้อมูลที่ไม่สามารถรวบรวมได้จากการวิจัยเอกสารและเป็นข้อมูลในระดับ อบต. ที่ค่อนข้างละเอียดไม่มีการรวบรวมไว้ที่หน่วยงานในส่วนกลาง หรือมีอยู่อย่างกระจัดกระจายยากแก่การรวบรวม ซึ่งในการศึกษานี้จะใช้แบบสอบถามเป็นหลักในการเก็บข้อมูลจาก อบต. โดยจะทำความเข้าใจกับการวิจัยเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะทำให้ทราบถึงสภาพที่แท้จริงของพื้นที่ศึกษามากขึ้น

การทำแบบสอบถามที่ใช้ในการศึกษานี้ ผู้ศึกษาได้ใช้ความเข้าใจในสภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ของ อบต. ในภาคนครหลวงที่ได้รับจากการอ่านบทความ ข้อเขียน หนังสือต่างๆ ในช่วงก่อนออกสำรวจพื้นที่ รวมถึงประสบการณ์จากที่ได้อยู่อาศัย และที่เคยสังเกตในการเดินทางไปในพื้นที่ศึกษา แบบสอบถามที่สร้างขึ้นนี้ได้นำไปทดสอบใน อบต. 4 แห่ง คือ

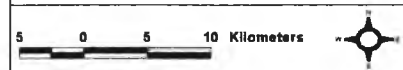
- อบต. หอมเกร็ด (ชั้น 3) ในพื้นที่ อ.สามพราน จ.นครปฐม
- อบต. บางรักพัฒนา (ชั้น 2) ในพื้นที่ อ.บางบัวทอง จ.นนทบุรี
- อบต. บางเตย (ชั้น 4) ในพื้นที่ อ.สามโคก จ.ปทุมธานี
- อบต. บางไฉลง (ชั้น 1) ในพื้นที่ อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ

เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของตัวแปรต่างๆ ในแบบสอบถาม ให้ได้แบบสอบถามที่สามารถตอบได้ง่าย มีตัวแปรครอบคลุม สามารถใช้ได้กับชุมชน อบต. ในทุกระดับ หลังจากแก้ไขและปรับปรุงแบบสอบถามแล้ว จึงจัดส่งไปยัง อบต. ทุกแห่งในพื้นที่ศึกษา รวม 254 อบต. (รายชื่อตามตารางที่ 1 ในภาคผนวก) เนื่องจากเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ใกล้ชิดประชาชนและรับผิดชอบในการพัฒนาพื้นที่โดยตรง จึงทราบข้อมูลต่างๆ ในพื้นที่ศึกษาได้ดีกว่าหน่วยงานอื่น นอกจากนั้นแบบสอบถามที่ส่งไปนี้ มีบางส่วนที่ได้มีการนัดหมายกับเจ้าหน้าที่ของ อบต. เพื่อขอสัมภาษณ์ข้อมูลโดยตรง แบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมามีจำนวนทั้งสิ้น 141 ฉบับ. (แผนที่ 3.3) คิดเป็นร้อยละ 55 ดังรายชื่อและข้อมูลปรากฏอยู่ในตารางที่ 2 และ 3 ในภาคผนวก

แผนที่ 3.3 แสดงพื้นที่ อบต. ในภาคนครหลวงที่มีข้อมูลในการศึกษา

- สัญลักษณ์**
- อบต. ที่ไม่มีข้อมูล
  - อบต. ที่มีข้อมูล
  - เทศบาล
  - ขอบเขต จังหวัด
  - ขอบเขต อำเภอ
  - ขอบเขต ตำบล
  - ถนนสายหลัก
  - ถนนสายรอง
  - ถนนสายท้องถิ่น
  - แม่น้ำ

วิทยานิพนธ์เรื่อง
ศักยภาพในการพัฒนาของ อบต. ในภาคนครหลวง

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่มา : จากการศึกษา

คำถามที่ปรากฏในแบบสอบถามประกอบด้วยส่วนใหญ่ ๆ ส่วน คือ

1. สภาพทั่วไปของ อบต. ได้แก่ จำนวนราษฎร ความหนาแน่นของประชากร ระยะห่างจากที่ตั้งอำเภอและจังหวัด ระยะเวลาที่ใช้ในการเดินทางจากอำเภอและจังหวัด จำนวนทางหลวงแผ่นดินที่ตัดผ่านพื้นที่

2. สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่ จำนวน 77 ข้อ เกือบทั้งหมดเป็นคำถามเปิด (Opened-Ended) เนื่องจากเป็นคำถามเกี่ยวกับสถิติด้านต่างๆ (รายละเอียดในภาคผนวก) สามารถแยกประเภทของคำถามได้เป็น 3 กลุ่ม คือ

- คำถามเกี่ยวกับการแยกย่อยทางเศรษฐกิจ (ข้อ 1 - 47)
- คำถามเกี่ยวกับการแยกย่อยทางสังคม (ข้อ 48 - 60)
- คำถามเกี่ยวกับการผสมผสานทางสังคม (ข้อ 61 - 77)

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ศักยภาพในการพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลในภาคนครหลวงทำโดยศึกษาการปรากฏอยู่ของสิ่งต่างๆ ที่แสดงนัยถึงการแยกย่อยทางเศรษฐกิจและสังคม และการผสมผสานทางสังคม ในชุมชน อบต. เนื่องจากทั้งสาม Concept เป็นตัวชี้ถึงศักยภาพในการพัฒนาตามแนวคิดที่ว่าชุมชน อบต. เป็นระบบสังคมหนึ่ง ซึ่งเปลี่ยนจากภาวะเรียบง่ายเข้าสู่ภาวะซับซ้อน และมีความสามารถปรับตัวในสภาพแวดล้อมได้ดีขึ้นโดยผ่านกระบวนการแยกย่อยและผสมผสานดังกล่าว

เนื่องจากระดับของศักยภาพในการพัฒนาที่แตกต่างกัน ชุมชน ระดับ อบต. จะมีการแยกย่อยของโครงสร้างและหน้าที่และการผสมผสานทางสังคมไม่เท่ากัน แต่อาจจะมีรูปแบบเดียวกัน นั่นคือ ในช่วงเวลาของหน้าที่และความชำนาญพิเศษเจริญเติบโต กลไกในการผสมผสานจะเกิดขึ้นตามระดับของความซับซ้อน เพื่อสนองความต้องการของประชากรในชุมชน ดังนั้นการศึกษาเกี่ยวกับระดับของการแยกย่อยและการผสมผสานยังอาจทำให้ทราบถึงพัฒนาการของสิ่งที่แสดงถึงการแยกย่อยและการผสมผสานที่มีในชุมชน อบต. ในภาคนครหลวง ว่าในระดับศักยภาพในการพัฒนาตั้งแต่ต่ำไปหามาก ได้มีการปรากฏขึ้นของสิ่งของเครื่องใช้ เหตุการณ์ กิจกรรม หรือสถาบันที่เกี่ยวข้องอะไรบ้าง

ข้อมูลที่ได้รับจากการวิจัยเอกสารและแบบสอบถาม จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการทางสถิติ เพื่อแปลงให้อยู่ในรูปที่สามารถตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ในการศึกษาได้ วิธีการที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลนี้มีหลายวิธีการตามความเหมาะสม

ทั้งวิธีการเบื้องต้นที่ใช้กันโดยทั่วไป คือ Standard Score , Pearson Coefficient of Correlation , Kruskal and Goodman's Coefficient of Association และวิธีการในระดับสูงขึ้นไปใช้วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ข้อเท็จจริงบางประการที่สนใจปรากฏออกมา คือ Guttman Scale และ Multidimensional Scaling (MDS) เนื่องจากวิธีการทั้งสองนี้ค่อนข้างซับซ้อน จึงจะอธิบายหลักการที่นำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษานี้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจเป็นพื้นฐานเดียวกัน⁴

3.6.1 เทคนิค Guttman Scale

เป็นเทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลที่มีคุณสมบัติสำคัญ คือ สามารถเรียงลำดับตัวแปรในลักษณะที่สะสมขึ้นไปเรื่อยๆ ตามระดับความยากง่ายของตัวแปรในการที่จะเกิดขึ้น โดยจะเรียงลำดับตัวแปรจากที่มีความง่ายมากที่สุดไปสู่ตัวแปรที่มีระดับความยากสูงสุด ในขณะที่เดียวกันสิ่งที่ศึกษา (หน่วยของการวิเคราะห์) ก็สามารถนำมาจัดอันดับตามระดับความยากง่ายของตัวแปรนั้นได้ จากหลักการนี้นำมาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์หารูปแบบและระดับของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมในชุมชน อบต. ซึ่งอยู่ในรูปของการแยกย่อยทางโครงสร้าง ทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยตัวแปรที่แสดงถึงความหลากหลายของกิจกรรมที่มีหน้าที่และความเชี่ยวชาญแตกต่างกันในด้านเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน อบต. จะสามารถนำมาเรียงลำดับตามความยากง่ายในการเกิดขึ้น หรือความแพร่หลายในการพบในชุมชน อบต. โดยเรียงลำดับจากตัวแปรที่เกิดขึ้นหรือพบได้ง่ายที่สุดเป็นตัวแปรที่มีอยู่อย่างแพร่หลายในทุกชุมชนอบต. ในพื้นที่ศึกษา ไปสู่ตัวแปรที่เกิดขึ้นหรือพบได้ยากที่สุดเป็นตัวแปรที่แพร่หลายน้อยที่สุด มีอยู่เฉพาะในบางชุมชน อบต. ในพื้นที่ศึกษาเท่านั้น และในขณะเดียวกันชุมชน อบต. ก็สามารถนำมาเรียงลำดับตามระดับความแพร่หลายของตัวแปรที่พบในชุมชนนั้น กล่าวคือ เรียงลำดับจากชุมชนที่พบตัวแปรเพียงตัวเดียว ซึ่งเป็นตัวแปรที่แพร่หลายที่สุด ไปสู่ชุมชนที่พบตัวแปรจำนวนมากขึ้นไปเรื่อยๆ โดยตัวแปรที่เพิ่มขึ้นแต่ละตัวแปรจะมีระดับความแพร่หลายลดลงเรื่อยๆ หรือเกิดได้ยากขึ้น

การเรียงลำดับตัวแปรที่พบในแต่ละชุมชน อบต. ในลักษณะที่สะสมขึ้นไปเรื่อยๆ ตามความยากง่ายในการเกิดนี้ ทำให้รูปแบบการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคมในระดับชุมชน อบต. ซึ่งพิจารณาว่ากำลังเคลื่อนไปสู่ทิศทางที่ซับซ้อนขึ้น (ตามทฤษฎี Evolutionary Theories of Social Change) ปรากฏออกมาให้เห็นได้ และ

⁴ ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก ., หน้า

การเรียงลำดับชุมชน อบต. ตามจำนวนหรือความแพร่หลายของตัวแปรที่พบนั้น จะชี้ให้เห็นว่าในระยะที่ผ่านมา ชุมชน อบต. แต่ละแห่งมีการเปลี่ยนแปลงมาจนอยู่ในลำดับขั้นใดของกระบวนการพัฒนา มีความซับซ้อนของโครงสร้างสูงหรือต่ำกว่าชุมชนอื่นอย่างไร

3.6.2 เทคนิค Multidimensional Scaling (MDS)

เทคนิค MDS เป็นเทคนิคที่คล้ายคลึงกับเทคนิค Guttman Scale ในแง่ที่สามารถเรียงลำดับสิ่งที่ศึกษาต่อเนื่องกันไปในลักษณะของเส้นตรงได้นอกจากนี้ยังสามารถเปิดเผยให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างสิ่งที่ศึกษาซึ่งเรียงลำดับกันอยู่นั้นให้ปรากฏออกมาบนพื้นระนาบตั้งแต่ 2 มิติ⁵ ขึ้นไปในรูปของความสัมพันธ์ทางเรขาคณิตระหว่างจุดและระยะทางได้ กล่าวคือ สิ่งที่ศึกษาจะแสดงแทนด้วยจุดบนพื้นระนาบ ความแตกต่างระหว่างสิ่งที่ศึกษาใดๆ สามารถแปลงให้เป็นระยะทางระหว่างจุดซึ่งแทนสิ่งศึกษาคู่นั้นๆ ได้ ดังนั้นสิ่งที่ศึกษาที่มีตำแหน่งอยู่ใกล้เคียงกันบนพื้นระนาบจะมีความคล้ายคลึงกันหรือแตกต่างกันน้อย และสิ่งที่ศึกษาซึ่งมีตำแหน่งอยู่ห่างไกลกันจะมีความแตกต่างกันมาก จากหลักการนี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์หาความแตกต่างของชุมชน อบต. ในระดับสเกลจากเทคนิค Guttman Scale ที่มีชุมชน อบต. อยู่เป็นจำนวนมากได้ว่า ในระดับสเกลเดียวกันที่มีชุมชน อบต. เป็นจำนวนมากนั้น จริงๆ แล้วมีความแตกต่างกันหรือไม่ นอกจากนี้ยังสามารถใช้วิเคราะห์ระดับศักยภาพในการพัฒนาของชุมชน อบต. ได้ โดยจะแสดงตำแหน่งของชุมชน อบต. ให้ปรากฏบนพื้นระนาบในรูปของจุดและความแตกต่างระหว่างระดับศักยภาพในการพัฒนาของ อบต. หนึ่ง กับ อบต. อื่นๆ จะแสดงให้อยู่ในรูปของระยะทางระหว่างจุดซึ่งแทน อบต. หนึ่ง กับ อบต. อื่น ๆ ดังนั้น อบต. ที่อยู่ในตำแหน่งใกล้เคียงกันจึงมีศักยภาพในการพัฒนาเหมือนกัน และ อบต. ที่อยู่ในตำแหน่งที่ห่างไกลกันออกไปจะมีศักยภาพในการพัฒนาแตกต่างกัน โดย อบต. ที่มีศักยภาพในการพัฒนาสูงจะมีตำแหน่งอยู่ทางด้านขวาของแกนนอนซึ่งมีค่าเป็นบวก และ อบต. ที่ศักยภาพในการพัฒนาที่ลดหลั่นลงมาจะปรากฏตำแหน่งอยู่ถัดมาทางซ้ายต่อเนื่องกันไปเลยแกนนอนอีกด้านหนึ่งซึ่งมีค่าเป็นลบ ชุมชน อบต. จึงสามารถนำมาเรียงลำดับตามศักยภาพในการพัฒนาได้ด้วยในขณะเดียวกัน

⁵ พื้นระนาบที่เกิดจากการตัดกันของแกนนอนและแกนตั้ง